

z Chrystusem, zbliżamy się także wzajemnie ku sobie i tworzymy „oikoumene”, czyli wspólnotę zjednoczoną w Chrystusie.

Doniosłość i znaczenie liturgicznego „dawania i brania” między Kościołami chrześcijańskimi — przedstawia teolog katolicki z Neuchâtel Bruno Bürki. Wskazuje on na istniejące w liturgii łacińskiej zapożyczenia czerpane z liturgii synagogalnej i bizantyjskiej. Zauważa też, że istotne elementy liturgiczne są wspólne całemu chrześcijaństwu. Ta wspólność winna tworzyć podstawę do wzajemnego uznania, szacunku i co więcej jest już wyrazem przynależności do ekumenicznej wspólnoty jednego Kościoła Chrystusowego.

Evangelicki teolog H. C. Schmidt-Lauber wypowiada się na temat konwergencji ekumenicznych, dostrzeganych na skutek reformy agend liturgicznych, przeprowadzonych w Kościele katolickim i ewangelickim. Między innymi zgodnościami wyróżnia: funkcję liturgii jako wydarzenia zbawczego, jej dialogiczny charakter, jej znaczenie jako zgromadzenia ludu Bożego.

Benedyktyn O. A. Häussling z Maria Laach, poszukuje odpowiedzi na pytanie: Czy liturgia jest ekumeniczna? I daje odpowiedź: „Liturgia, która poważnie traktuje swoje zadanie, posiada z natury swojej charakter ekumeniczny”. Jest ekumeniczna również dlatego — zauważa autor — bo jest tą teologią, której zależy na tym, by wszędzie, gdzie są chrześcijanie, oddawano chwałę samemu Bogu po to, aby przetrwać mogła wiara.

W stronę bezkresności Boga. Liturgia i ekumenia w kontekście całego świata — to temat szwajcarskiego kapucyna O. W. Bühmanna, znanego misjologa. Autor zwraca uwagę na możliwości i potrzeby wzajemnego ubogacenia się w zakresie liturgii i ekumenii. Aspekt sakramentalny i rola Słowa Bożego w liturgii są wartościami komplementarnymi.

V. J. Haldenhäuser podejmuje zagadnienie eucharystycznego wymiaru liturgii w ewangelicyzmie. Możliwości ożywienia liturgii eucharystycznej łączy autor z odnową wprowadzaną przez ewangelickie wspólnoty zakonne jak np. wspólnota w Taizé.

Szerszego omówienia wymagałyby niewątpliwie referaty: K. C. Felmy: *Dar i pytanie prawosławnej teologii liturgicznej skierowane do Kościołów Zachodu* oraz E. C. Suttnera: *Ekumeniczny wymiar liturgii*. Obaj autorzy, znawcy przedmiotu, wskazują na uzupełniający się wzajemnie charakter liturgii łacińskiej i bizantyjskiej oraz na liturgię jako miejsce konsensu odnośnie do podstawowych prawd wiary.

Podsumowując należy powiedzieć, iż prezentowane dzieło zbiorowe daje nowe impulsy do zdynamizowania starań o jedność chrześcijan. Po raz pierwszy, w ramach sympozjum, liturgia wykorzystana została jako punkt wyjściowy do ekumenicznej dyskusji. Przypomniano, że treści liturgiczne sięgające do początków Kościoła zbliżają chrześcijan do wspólnego depozytu wiary i do Chrystusa.

Lublin

KS. LEONARD GÓRKA SVD

Profesor i duszpasterz. Księga pamiątkowa ku czci Ks. Wacława Schenka, „Studia liturgiczno-pastoralne”, red. ks. H. Sobeczko, t. 1. Opole 1988, Wyd. Św. Krzyża, ss. 280.

Staraniem Diecezjalnego Instytutu Pastoralnego w Opolu, który jest jednocześnie filią Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, w wydawnictwie Św. Krzyża ukazała się *Księga Pamiątkowa ku czci Ks. Wacława Schenka*. Warto zauważyć, że Księga ta inauguruje nową serię wydawniczą na gruncie polskim, pt. *Studia liturgiczno-pastoralne*. Sam fakt powstania, w trudnych dla wszystkich wydawnictw czasach, nowej serii wydawniczej i to poświęcone zagadnieniom liturgiczno-pastoralnym, trzeba powitać z wielkim optymizmem. Otwierają się bowiem nowe możliwości, udostępniania bogatej, solidnie opracowanej problematyki liturgiczno-pastoralnej nie tylko fachowcom obwydu dziedzic teologicznych, ale również dla tych wszystkich, którzy na co dzień zajmują się duszpasterstwem, katechezą i pogłębianiem swojego życia duchowego.

Inauguracyjny tom *Studiów liturgiczno-pastoralnych* dzieli się na trzy zasadnicze części. Pierwsza część poświęcona jest życiu i działalności ks. prof. W. Schenka. Ukazuje się tu wszystkie aspekty jego ogromnie twórczej działalności, akcentując w sposób szczególny aspekt dydaktyczno-naukowy i duszpasterski. Jak wynika z przedstawionego przez wielu znanych teologów polskich materiału, ks. prof. W. Schenk, był rzeczywiście człowiekiem wielkiego formatu. Wzorowym kapłanem, rzetelnym naukowcem i wyjątkowym duszpasterzem. Obrazują to bardzo ciekawe wspomnienia o zmarłym, zamieszczone na końcu pierwszej części książki.

W części drugiej *Księgi Pamiątkowej* Redaktor umieścił różne artykuły naukowe. Można je zaliczyć do trzech klasycznych działów liturgii: historycznego, teologicznego i pastoralnego. Interesującym jest fakt, że tematyka artykułów nie zacieśnia się tylko do liturgii Kościoła rzymskokatolickiego, ale porusza także tematy Kościoła bizantyjskiego.

Trzecia i ostatnia część książki ma charakter typowo dokumentalny. Jest w niej mowa o różnych diecezjalnych sympozjach, które miały miejsce w ostatnich latach w Opolu. Część ta zamieszcza również obszerne sprawozdanie z działalności Diecezjalnego Instytutu Pastoralnego w Opolu.

Warszawa-Łomianki

KS. ADAM DURAK SDB

V. AYALA, *Z Maryją na modlitwie*. 31 nabożeństw maryjnych, Warszawa 1989, Wyd. salezjańskie, ss. 256.

W ciągu roku liturgicznego przeżywamy wiele maryjnych nabożeństw. Ich struktura w zasadzie jest podobna, chociaż wyakcentowanie nowych duchowych treści tych nabożeństw, dla duszpasterzy dbających o dobrze rozumianą twórczość liturgiczną, stanowi niemały problem. Stąd bardzo przydatna będzie na naszym polu duszpasterskim książka Vidal Ayala, zawierająca propozycje i materiał do 31 nabożeństw maryjnych. Książka wyszła pod tytułem: *Z Maryją na modlitwie*. Przetłumaczył ją z języka hiszpańskiego ks. A. Gabrel SDB, długoletni misjonarz w Hondurasie.

Książka dzieli się na trzy części. Pierwsza z nich, najobszerniejsza, zawiera 31 nabożeństw maryjnych. Jest to wartościowy materiał do wykorzystania we Mszach św. ku czci Matki Bożej lub — jak mówi we wstępie do książki ks. G. Jaskot — pomoc do celebracji nabożeństw maryjnych. Część druga książki, zawiera dodatkowe psalmy responsoryjne, które można używać według uznania celebrans zamiast innych, proponowanych w schematach nabożeństw. Trzecia część książki zawiera teksty poetyckie.

Mamy do czynienia z książką treściowo bardziej interesującą, a jednocześnie z wartościowym i praktycznym materiałem celebratywnym. Książka ta, jako pomoc duszpasterska w przeżywaniu maryjnych celebracji liturgicznych, może wszystkim, duszpasterzom, katechetom i nawet ludziom świeckim, służyć bardzo dobrze.

Warszawa-Łomianki

KS. ADAM DURAK SDB

ANTONI JACKOWSKI, *Zarys geografii pielgrzymek* (Zeszyty Naukowe Uniwersyte-
tu Jagiellońskiego MVI, Prace Geograficzne z. 85), Kraków 1991, ss. 230.

A. Jackowski, geograf w Instytucie Geografii UJ, zajął się problematyką pielgrzymek w skali światowej. „Dotychczasowe opracowania — pisze we Wstępie — były na ogół ograniczone do poszczególnych ośrodków kultu, znacznie rzadziej — do pielgrzymek w obrębie danej religii. W chwili obecnej istnieje duże zapotrzebowanie na studia traktujące migracje religijne na świecie jako zjawisko przestrzenne i społeczno-ekonomiczne”. Autor opracował najważniejsze zagadnienia związane z pielgrzymkami we współczesnych religiach świata, posługując się kluczem czaso-przestrzennym — jak